

Staro jezen
**SKUPAJ
RAZISKUJEMO
SVET**

Temo je podprla
OTP banka

Pregovori

Nekatere besede se tako pogosto pojavljajo skupaj, da se slišijo skoraj kot ena sama. Recimo: doberdan, nehvala, nizakaj, naprimer, hvalabogu, ugasnitem telefon, tupatam. Tu pa tam se kakšen tak par besed zveže tudi v pravopisu, na primer na svidenje, ki ga lahko napišeš tudi nasvidenje, pa ti ga učiteljica ne bo podčrtala z rdečo. Takšnim parom ali skupinam besed rečemo **stalne besedne zveze**. Včasih pomenijo to, kar dejansko pomenijo, včasih pa imajo drugačen pomen.

Psica, ki se ji mudi,
slepe mladiče skoti.

NAJSTAREJŠI ZNANI
PREGOVOR SO SKOVALI
SUMERCI PRED 4000 LETI IN
SEVEDA GOVORI O PSIH.

V BISTVU GOVORI
O TEM, DA NI
DOBRO HITETI.

7.-9. razred

Oktober se bomo v Veseli šoli sprehodili skozi svet **pregovorov, frazemov, kletvic, evfemizmov, zakletev in metafor – besednih orodij**, s katerimi ljudje že stoletja z malo besedami povejo veliko. Odkril/a boš, zakaj pregovori zvenijo, kot da smo jih privlekli iz srednjega veka (marsikateri smo res), kako zveneti modro v različnih jezikih in kateri študij te bo pripeljal do znanstvenega ukvarjanja s starimi reki. Začnimo s **pregovori in reki**. Oboje spada med t. i. **paremije** – tako jezikoslovci rečejo kratkim ustaljenim izrekom.

PREGOVOR ALI REK

Pregovor je cel stavek, ki ima po navadi na koncu **piko**. (Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.) **Rek** je nekaj besed, ki so rade **skupaj** (»ostati brez besed«), ampak se pojavijo **sredi stavka**.

KO SEM VIDEL PEPKO
V ZIMSKI DLAKI, SEM
OSTAL BREZ BESED.

Čas je za **igro**. Najprej sedite v krog. Zavrtite plastenko (ta del poznate). Izbrancu/ki nato vsak postavi eno vprašanje (karkoli mu/ji pade na pamet). A pozor! V vsakem vprašanju in odgovoru **morš uporabiti vsaj eno stalno besedno zvezo**.

To so lahko pregovori, ki stojijo sami zase, ali reki, ki jih vpleteš v odgovor. Nekaj predlogov najdeš na sosednji strani, lahko pa pred začetkom staknete glave in se spomnite čim več **pregovorov** in rekov ter si jih napišete na list papirja, da vam bo v pomoč.

Ločiš pregovore in reke? (Namig: za pregovori stoji pika.)

Čas je denar.

... sediš na ušesih ...

Ena lastovka še ne
prinese pomladi.

Ni zime za Eskime.

Vaja dela mojstra.

... z glavo skozi zid ...

Povsod lepo,
doma najlepše.

Ni vse zlato,
kar se sveti.

Denar ne smrdi.

... soli pamet ...

... je na konju ...

Jabolko ne pade
daleč od drevesa.

... rdeč kot kuhan rak ...

... ima tanko
denarnico ...

Si razumel/a vse reke in pregovore? Tu so še **pojasnila**.

Kadar je kdo uspešen.

Kadar nekdo trmari
po svoje, čeprav ne gre.

Kadar nekdo kar
naprej krade.

Čas je dragocen in ga ne
smemo zapravljati.

Kadar se zelo prestrašiš.

Kadar kar naprej
daješ nasvete in
misliš, da vse veš.

Kdor se močno trudi,
postane dober.

Kadar si rdeč v obraz,
ker ti je nerodno ali te
je ožgalo sonce.

Kadar je kdo reven.

Kadar ne poslušáš.

Doma se najbolje počutiš.

Denar je vreden enako,
ne glede na to, s kakšnim
delom ga zaslužiš.

Če si navajen, ti ni težko.

En znak še ne pomeni,
da je nekaj res.

Otroci so podobni staršem.

Če je nekaj lepo,
ni nujno tudi dobro.

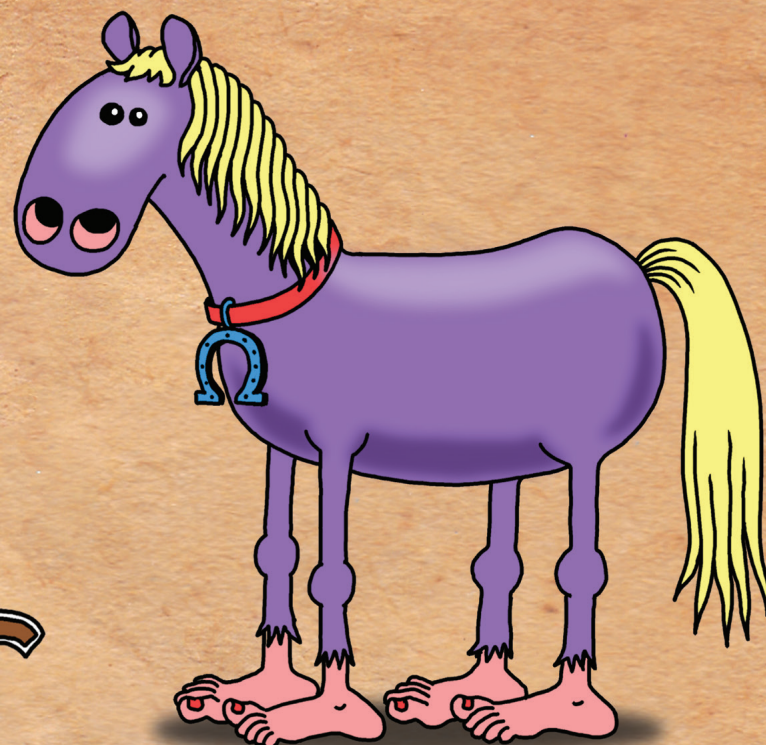
Pregovori o denarju

Pregovor ni edini način, kako lahko z malo besedami poveš veliko.
Spoznaj še pet njegovih bratrancev in sestričen.

Pregovor

Cel, samostojen stavek s splošnim naukom.

Kovačeva kobila je zmeraj bosa.

Frazem

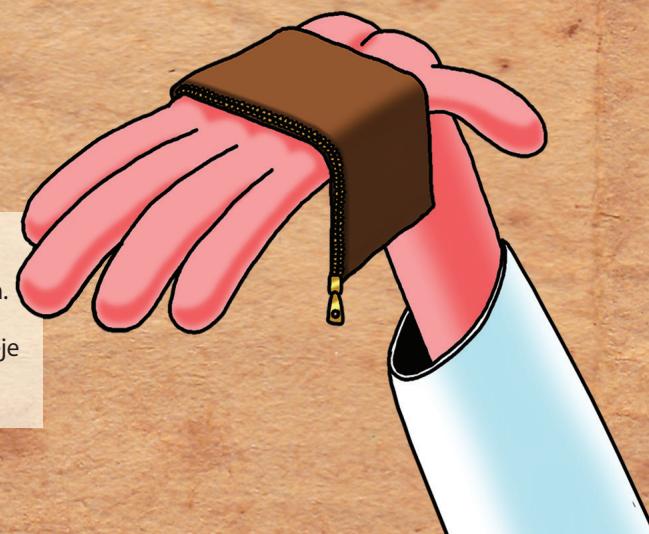
Ustaljena besedna zveza, ki na prvi pogled ni smiselna.

Vreči denar skozi okno.

Evfemizem

Omiljen izraz za nekaj neprijetnega ali občutljivega.

Namesto da rečeš, da je nekdo reven, lahko prijazneje rečeš, da **ima tanko denarnico**.

Kletvica

Kratek vzklík jeze ali presenečenja. Kletvice so lahko grde besede, ki jim v Veseli šoli ne bomo dajali preveč prostora. Slovenci smo znani po tem, da nimamo veliko svojih kletvic, tiste, ki jih imamo, pa so zelo starinske.

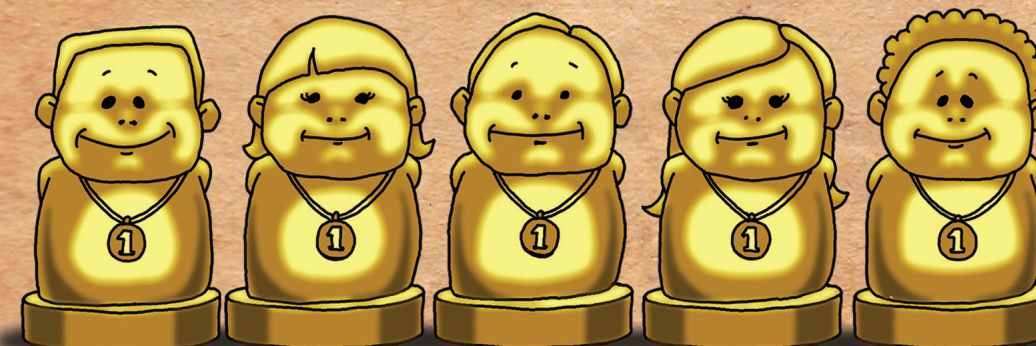
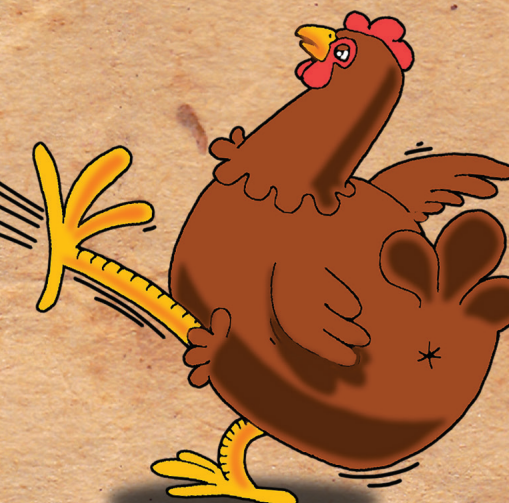
Tristo kosmatih!

Zakletev

Stara, obredna formula, s katero nekomu (šaljivo ali zares) zaželimo srečo ali nesrečo.

Naj te koklja brcne!

Metafora

Prenesen pomen, ko eno stvar poimenujemo z besedo za nekaj čisto drugega, ker sta si podobni. Veš, kako rečemo veselošolcem, ker tako veliko obetate?

Zlata mladina.

Preprost trik:

če lahko cel izrek spremeniš v vprašanje ali zanikanje in še vedno pove popolno misel (»Ali denar raste na drevesu? Ne.«), gre najverjetneje za pregovor. Frazem pa moraš vedno vstaviti v širši stavek (»Spet je vrgel denar skozi okno.«).

Zakaj sploh potrebujemo pregovore?

1.

Včasih ne znamo dobro pojasniti, kaj bi radi. Trudimo se najti prave besede, a nazadnje se izkaže, da nam tega niti ni treba, saj so jih za marsikaj našli že naši predniki in njih predniki ter jih svojim naslednikom (tudi nam) zapustili kot dragoceno dediščino.

2.

Včasih se ne moremo zmeniti, kdo ima prav. Takrat pride prav **pregovor** ali rek, saj v sebi nosi avtoriteto mnogih generacij. Če se je obdržal toliko let, že mora biti nekaj na njem, kajne?

3.

Včasih bi samo radi zveneli pametno. Pregovori in reki so bližnjice do tega cilja.

Si vedel/a, da lahko veliko pregovorov popredalčkamo po stvareh, o katerih govorijo?

Teme, o katerih nam govorijo, so pogosto:

Vreme.

Denar.

Ljubezen.

Delo.

Zdravje.

Prijateljstvo.

Sreča.

O čem od naštetega govorijo naslednji pregovori

Vsak je svoje sreče kovač.

Brez muje se še čevelj ne obuže.

Smeh je pol zdravja.

Ljubezen gre skozi želodec.

Če na mihaelovo sever vleče, veliko zimo in sneg obleče.

Povej mi, s kom se družiš, in povem ti, kdo si.

MALO DENARJA,
MALO MUZIKE.

Kako nastane pregovor?

Pregovori nastajajo na presenetljivo veliko različnih načinov. Najstarejši izvirajo iz **ljudskega izročila** – iz vsakdanjega življenja kmetov, pastirjev in obrtnikov, ki so opazovali naravo, delo in medčloveške odnose. Ko so ugotovili, da se nekaj ponavlja ali da je ena stvar povezana z drugo, so iz tega naredili pregovor, da bi si tudi drugi lahko pomagali z njihovim znanjem. Veliko ljudskih pregovorov je povezanih z **vremenom**. (Če je svečnica zelena, velika noč bo zasnežena.)

Nekateri pregovori so iz **svetih knjig**, pri nas na primer iz Svetega pisma. Ti so pogosto nekakšna **navodila za življenje** s čim manj greha. (Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.)

Precej jih je tudi iz **basni**, kar ni presenetljivo, saj je naloga basni, da nam da nauk (nas uči, enako kot svete knjige). V teh pregovorih pogosto nastopajo **živali**. (Tresla se je gora, rodila se je miš.)

Presenetljivo pa pregovori nastajajo **tudi danes**. Preden postanejo pregovori, so lahko reklamni slogani (Lačen si ful drugačen.)

Konjiček meseca

Sestavi svoj pregovor! Če želiš, da gre še posebej v uho, naj se **rima**, tako kot *Ni zime za Eskime*. Šnofi in Pepca sta ti pripravila nekaj predlogov, ti pa jih dopolni. Lahko pa si izmisliš tudi čisto svojega!

KO SONCE ZAIDE, _____

LAČNA SOŠOLKA _____

KDOR IMA STROGEGA OČETA, _____

KAR PO CESTI DRVI, _____

OD PETKA DO NEDELJE _____

Ti je uspelo? Pošlji nam svoje pogruntavščine in osvoji nagrado!

Svoje pregovore nam pošlji na naslov **Vesela šola, Mladinska knjiga, Slovenska 29, 1000 Ljubljana**, ali na **vesela.sola@mladinska-knjiga.si**. Med vsemi odgovori bomo **15. novembra** izžrebali **tri srečnejše**, ki bodo prejeli **knjižne nagrade**. Imena nagrajencev bodo teden dni po žrebanju objavljena na **veselasola.net**, kjer najdeš tudi pravila nagradnih iger.

Oktobrsko temo o pregovorih smo pripravili:

besedilo Irena Duša Draž, v sodelovanju z Inštitutom za slovensko narodopisje in Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU; ilustracije Matej de Cecco, Vladimir Leben; oblikovanje Simon Kajtna; jezikovni pregled Simona Ana Malovrh; slikovno gradivo Shutterstock; uredila Irena Duša Draž. Prilagoditev za 4. razred in PP/NIS Irena Duša Draž.

Pri izpeljavi celotne letošnje Vesele šole nam pomagajo:

Telekom Slovenije, Zavarovalnica Triglav ter OTP banka. Vesela šola je priloga mesečne revije PiPi; letnik 57, št. 2 (oktober 2026).